

## NEKAJ MISLI OB 30-LETNICI LOŠKEGA MUZEJA

O Loškem muzeju, njegovi razvojni poti, problemih in uspehih je bilo posebno v zadnjem desetletju napisanega in povedanega že veliko, tako da je muzej znan v najbolj oddaljenih krajih ožje pa tudi širše domovine ter daleč izven njenih meja. Navadno skušamo ob še tako skromnem jubileju preveriti in ovrednotiti prehojeno pot, in če je temu tako, ne bo napak, če ob obširno razprostrto kroniko Franceta Planine dodamo samo še nekaj skromnih misli, kajti povsem jasno je, da ob jubilejih, kakršen je tridesetletnica muzeja, ni mogoče prav vedno iz kronik privleči na svetlo čisto vseh dogodkov in jih razvrstiti kot pomembne ter ločiti od manj pomembnih. Zato menim, da naj bi nekaj mojih misli ob prehojeni poti pokazalo pot naprej do prihodnjega jubileja, do tisočletnice Loke, čeravno je prav napovedovanje poti, prerokovanje bodočnosti kaki ustanovi, posebej še kulturni ustanovi, izredno tvegana stvar. Zato bom najprej pogledal nazaj in iz svojih zapiskov izbral tisto, kar govori o načrtih.

Pred desetimi leti smo po uspeli preselitvi muzejskih zbirk na loški grad nemirno iskali nove poti muzeju, toda ne v samih zbirkah, temveč veliko širše. Sicer pa moramo najprej dodati samo to: po preselitvi muzeja na loški grad smo že večkrat skušali najti neko drugo rdečo nit, ki veže posamezne zbirke v vsebino muzeja, toda pokazalo se je, da je ureditev, kakršna se je rodila še v puštalskem gradu, preiščljena in tako rekoč dokončna, saj vsebuje v svojem jedru podobo tiste pokrajine, ki jo muzej raziskuje in ki jo historično vežemo na nekdanje fevdalno freisinško ali jedrnato rečeno: loško ozemlje. Vse prostorske premike posameznih zbirk po grajskih sobah in vse načrte raznih premestitev posameznih zbirk moramo vezati na obstoječo postavitev, ki se je doslej izkazala za najboljšo. To je osnova, ki ji lahko dodajaš, ne moreš pa ji ničesar vzeti, jo lahko samo dopolnjuješ, še naprej oblikuješ oblikuješ pa tako, kakor se razvija muzeološka veda, ki ravno tako napreduje s časom, kakor vsa ostala znanost. Torej, z že danim in s tistim, kar nam nudi napredek, ki prihaja s časom, lahko v loškem muzeju oblikujemo že zdavnaj formirano osnovno misel: prikazati življenje delovnega človeka skozi stoletja do današnjih dni. V končni obliki gre samo za estetsko urejevanje danega, za piljenje obstoječega in za izkoriščanje še tistih prostorov, ki doslej niso še vključeni v razstavne prostore. To pa pomeni, da moramo čimprej odpreti stari vhod na grad. Samo ob starem vhodu na grad bi vas opozoril na probleme, ki jih tako delo prinese s seboj. Dokaj enostavno je skleniti in reči, da bo bodoči vhod v muzej poslej tam, kjer je bil včasih stari dohod in vhod na grad. Toda ta vhod zahteva novo službeno mesto dežurnega, zahteva urejen dostop, obiskovalec bo odhajal iz muzeja skozi vrata na dvorišče, ker bo šel pogledat še muzej na prostem, kar bo zopet zahtevalo novo pazniško moč. In tako se

problematika vrta in se ne odvije, niti se ne da na drugačen način rešiti kot z energičnim posegom v finančno stran. Kaj hočem še reči ob tem, da namreč ne rodi vsako premišljanje že sadu, ki bi bil viden kot preurejena ali dopolnjena zbirka, pač pa razglabljanja ob načrtih za bodočo ureditev muzeja porajajo vedno nove in nove probleme, ki so največkrat daleč od tistega, za kar smo bili usposobljeni in nas vse delo na muzejskem, kulturnem, politično družbenem polju preoblikuje v neke vrste kulturnega vseupravljalca, kar bi s tujko sicer lahko tudi opredelili kot tip menagerja, ki dela z dobro vpeljano ekipo. Toda da se vrnem k prvotni misli, ko sem dejal, da smo iskali novo obliko dejavnosti loškemu muzeju, smo ob takrat postavljenih zbirkah menili, da bi muzej moral postati kulturno žarišče občine in pri tem potihoma mislili, da bi prav z muzejem in s tistim širšim poslanstvom, ki ga moderni muzej mora opravljati, postala Loka pojem mesta, v katerem je kulturno življenje takšno, da gre glas o tem precej na daleč. In del tega smo dosegli in k temu so pripomogle npr. poletne prireditve, ki so na žalost opešale, pa pomaga Groharjeva slikarska kolonija in pionirska Mala Groharjeva slikarska kolonija, razstave in ob njih mislim ob otvoritvah na kulturni program, iz katerega se je tako rekoč porodila ideja o gledališki skupini oder-galerija, pa še spomeniško varstvena zaščita mesta ter muzejske zbirke izven Loke in ne nazadnje likovne razstave, ki so Loški muzej afirmirale kot pomembno likovno žarišče. Da, prav galerija se je rodila takrat, ko so v Ljubljani podrti Jakopičev paviljon. Pred sedmimi leti smo načrtovali galerijo in na enem izmed sestankov, kjer so sodelovali tudi predstavniki Društva slovenskih likovnih umetnikov, je bilo rečeno, da »je razlog za pozitivno ocenjevanje akcije v izravnavanju razlik med centrom in deželo in v prebujanju čuta za umetnost«. Galerija v Škofji Loki ne bo samo nadomestilo za podrti Jakopičev paviljon v Ljubljani, temveč bo tudi trajen spomenik za prosvetljevanje občinstva. Tudi za ljubljanske obiskovalce razstav, ki bodo v Loki, ne bo zaprek, saj je do Loke le majhen skok. Kaj se niso ta predvidevanja uresničila? Loka je dobila že po dveh letih intenzivne razstavne dejavnosti stalno občinstvo, ki ga sestavlja skoraj 50 odstotkov gostov iz Ljubljane. Ob tem bi rad omenil še, kako vpliva osebno magčenje na celotno delo kakega muzeja, na primer tam, kjer je arheologija močno zasledena s strokovnjaki ali pa je na primer celo ravnatelj muzeja arheolog, tam je seveda na prvem mestu arheologija, drugje recimo etnologija itd. Ker pa me kot umetnostnega zgodovinarja posebej mika moderna umetnost, je jasno to opaziti tudi v naši galeriji. Dokler pa ne bo Loški muzej imel za določena področja kustosov, toliko časa tudi ne bo mogoče prezentirati v galeriji tipičnih muzejskih razstav, ki predstavljajo fundament stalnim zbirkam. Omenil bi kot primer samo dve taki razstavi: pregled upodobitev Škofje Loke, razstava, ki skoraj v celoti visi danes v zbirki o mestu, ter studiozno pripravljena razstava poslikanih lesenih znamenj iz Poljanske doline, katere rezultati pa na žalost zaradi odhoda etnografa še niso objavljeni.

Trdim pa lahko tudi, da se je ravno ob razstavah močno povečalo zanimanje za muzejske zbirke in da so prav razstave z galerijsko dejavnostjo tisti element in temelj, na katerem smo lahko enakopravno sodelovali tudi z drugimi sorodnimi institucijami v Sloveniji in izven nje. Enakopravno pravim zato, ker na področjih in v strokah, ki niso zasledena s kustosi, ne moremo sodelovati enakopravno, temveč lahko od drugih muzejev samo črpamo, ne moremo pa vračati.

Povedano in vse tisto še, kar je ostalo neizrečeno, pa vodi v eno samo ugotovitev: pomanjkanje strokovnega kadra. V zadnjem deceniju obstoja Lo-

škega muzeja je personalno vprašanje doseglo višek nevzdržnosti, saj se je muzejski kolektiv prav v zadnjih nekaj letih zmanjšal za polovico, tako da je s štirimi redno zaposlenimi dosežen minimum, s katerim ustanova lahko samo še živetari. Ob tem poudarjam, da danes ni zasedeno mesto kustosov. Naštevam samo tista, ki so že bila zasedena: NOB, etnografija, arheologija. Toda dovolj o tem, težave ne sodijo v razmišljanja ob jubileju. Zato mi dovolite, da omenim samo velikanski razvoj, ki ga je muzej dosegel od ustanovitve pred tridesetimi leti pa do danes. Poglejmo muzejske prostore, ki so se od skromnega stanovanja na Mestnem trgu povečali dvajsetkratno danes in še več, če bi prišteli k temu statističnemu pregledu še vse prostore na gradu, ki jih oddajamo za ateljeje ali služijo drugim namenom. Ne smemo pozabiti tudi muzeja na prostem, ne smemo pozabiti na dislocirane zbirke, kakršna je na primer v vojašnici Jožeta Gregorčiča, in niti ne zbirke v Železnikih, ki jo bomo popoldne slovesno odprli. Tudi obiski naraščajo iz leta v leto. Podatke imamo šele od leta 1946 naprej in so obiski porasli tudi za dvajsetkrat ali od približno 1000 obiskovalcev v letu 1946 na 22.000 v preteklem letu. V te obiske niso všteti obiskovalci razstav in ne obiskovalci zbirk izven gradu. Zato mislim, da je dobro in prav, če včasih pri načrtovanju dela zapišemo tudi želje, ki se vsaj v začetku zde kot utopija, a sčasoma le lahko uresničimo vsaj del teh želja. Tako smo si začrtali program do leta 1973, ko bomo praznovali 1000-letnico Loke in želim, da ga skupaj pregledamo, tako da bo zapisan kot misel, izrečena ob tridesetem jubileju.

Muzej naj bi uredil v letu 1969 predvsem NOB oddelek. Hkrati z deli za ureditev prostora za vsakoletni izseljeniški piknik so že narejeni idejni načrti za ureditev dvorišča, tako da bi del dvorišča služil muzejskim potrebam (lapi-dariju) ter da bi se temelji osrednjega stolpa prikazali v tlaku ali izven dvoriščnega nivoja.

Odpreti bo treba dohod po stari poti na grad in urediti vhod v muzej skozi stara grajska vrata na vzhodni strani gradu.

L. 1970 bo treba urediti zbirke v kletnih prostorih ob starem vhodu na grad in hkrati urediti ter restavrirati portal in vzdane plošče nad vhodom in na kapeli. V zvezi s tem bo treba vse okolje parkovno urediti po načrtu.

Vse do 1000-letnice bo muzej urejeval in izpopolnjeval zbirke v okviru sedanje postavitve z nekaterimi manjšimi izpopolnitvami.

Odperto ostane vprašanje: ureditve prostorov za knjižnico, za arhiv, ki bo nujno moral že v kratkem dobiti še dodatne prostore, in za pisarne muzeja; zamenjave dotrajanih enojnih oken z dvojnimi in vrat in temeljitejša popravila ostrejša in odtočnih žlebov ter strelododov.

Urediti bo treba vprašanje, ki se pojavlja ob vsakoletnem pikniku in predvidenem prostoru za poletne prireditve na vrtu, ki zadeva razmejitev med muzejem na prostem, poletnimi prireditvami in piknikom.

Potrebna bo ureditev sprehajalnih poti po muzeju na prostem, klopi in drugo. Vprašanje je tudi, ali še dopolnjevati muzej na prostem ali ostati pri dosedaj postavljenih objektih. V podaljškem lipovega drevoreda bi uredili de-pojško razstavni paviljon za razna vozila.

Poleg rednih razstav v galeriji na gradu se je do danes že izoblikovalo takšno likovno življenje, ki bi ga bilo treba obdržati in obstoječe samo deloma širiti v obe dolini. Predvsem bi bilo treba v Poljansko in Selško dolino pošiljati nekatere razstave. Seveda pa bi terjalo to ureditev dveh razstavnih prostorov. Hkrati s tem načrtom tudi pododbor MD v Poljanski dolini.

Groharjeva slikarska kolonija je bila že tretjič in bomo s tem delom nadaljevali.

Mala Groharjeva slikarska kolonija je doživela izreden uspeh. Zato bi bilo to obliko likovne dejavnosti treba uvesti med redne proračunske izdatke. Nameravamo pa to mladinsko akcijo izpopolniti še z vabili nekaterih tujih šol — predvsem in najprej iz Medicine ter nato še iz drugih mest.

V letu 1969 začeti likovni tečaj za mladino, ki ga je obiskovalo okoli 40 otrok in ima prostore v gimnaziji, je treba ohraniti in nadaljevati ter postopoma izpopolnjevati. To je oblika likovne dejavnosti, ki ima hkrati tudi vzgojni pomen, saj zaposluje otroke v prostem času.

Ob otvoritvah razstav bomo uvajali še naprej tudi kulturne programe in želimo, da bi iz teh otvoritvenih slovesnosti počasi nastali samostojni večeri, kar je deloma že prevzela skupina Oder-galerija. Izpopolniti bi bilo treba samo še koncertni program, in to v kapeli ali pa v galeriji, za kar bi morali strniti sile Delavske univerze ZKPO, Loškega gledališča in drugih organizacij in ustanov. Že za leto 1970 bo muzej skušal organizirati abonma za koncerte tistih ansamblov, ki bi jih bilo mogoče angažirati z minimalnimi sredstvi. Ker pa je nemogoče misliti, da bo tak zastojkarski način uspešen, je nujno, da se določena sredstva v okviru kulture namenijo tudi tej vrsti umetnosti, kajti drugače bo v bodočem kulturnem domu zevala praznina.

Morda se bo marsikomu zdelo čudno, da govorimo in razglabljamo pri muzejskih načrtih tudi o drugih stvareh, kakršna je na primer gledališka dejavnost ali celo kulturni dom. Toda vse je danes že povezano, muzej je tako rekoč prisoten povsod, da dejansko predstavlja kulturno žarišče. To pa smo pred leti želeli. In če smo in se je do danes to uresničilo, mar naj potem ob zadanem programu obupujemo? Mislim, da je treba vedro gledati v bodočnost, posebno danes, ko je razumevanje s strani občinske skupščine za naše skupno delo takšno, da bi si ga lahko samo želeli vsi muzeji.

Te skromne misli naj spremljajo razvoj našega muzeja ob jubileju, ki nam daje nov polet in nova upanja.

#### R é s u m é

#### QUELQUES RÉFLEXIONS POUR LE 30<sup>e</sup> ANNIVERSAIRE DU MUSÉE DE ŠKOFJA LOKA

Le directeur du Musée de Škofja Loka réfléchit, à la pensée des 30 années du musée, aux projets pour son développement ultérieur et souligne particulièrement la signification des expositions artistiques périodiques de la galerie du musée et le rôle dirigeant du musée dans la vie culturelle de Škofja Loka.